

bestaande, in de stad Utrecht zeer populaire, harmonie-orkest De Korenschoof. Het uit 60 geüniformeerde musici bestaande orkest, hoofdzakelijk gerecrueteerd uit personeel van de bakkerij, verleende medewerking aan vele evenementen. Het werd dan vooraf gegaan door een 22 man sterk tamboer- en trompettercorps. De dikke tamboermaitre, in zijn rijkelijk met zilveren tressen bewerkte donkere uniform, het hoofd gedekt met de beremuts, opende de stoet. Hij was het idool van heel veel Utrechters. Voor een muzikale omme-gang in de avonduren waren dertig wit-gejaste

manschappen beschikbaar voor het dragen van evenzovele brandende petroleumfakkels. Voor de laatste maal liep dit orkest door Utrechts straten ter gelegenheid van feestelijkheden verband houdende met de geboorte op 31 januari 1938 van H.K.H. Prinses Beatrix. En hiermede is dan weer een episode belicht uit Utrechts onbestorven verleden.

W. F. van Schaverbeke

Bron:

Eigen knipselcollectie.

De collectie Taets van Amerongen

Onder de trouwe bezoekers van het gemeentelijk archief aan de Alexander Numankade te Utrecht zijn er vast wel, die het bestaan van de collectie Taets van Amerongen kennen. Vermelding van deze verzameling is van belang, omdat een aantal afbeeldingen daaruit thans (t/m 23 februari a.s.) in het gemeentelijk archief te zien zijn.

Advocaat

Willem Hendrik baron Taets van Amerongen (1830-1898) is als advocaat en op latere leeftijd als ambtenaar bij het archief (vanaf 1891) niet zo bekend gebleven. Zijn betekenis is vooral te danken aan het feit, dat hij in 1880 het plan heeft opgevat om „alle huizen, die in de stad Utrecht werden afgebroken, vooraf te doen aftekenen”. De aquarellen werden in grote aantallen vervaardigd door de bekende Utrechtse kunstenaar Anthonie Everhardus Grolman (1843-1926) die o.a. in Berlijn en Neurenberg studeerde, de stad goed kende, terdege op de hoogte was van de „steeds voortdurende kledwisseling” die zich op het Utrechtse stedelijk erf voltrok en daardoor voor baron Taets van Amerongen de man bij uitstek werd om de opdracht tot het vastleggen van schilderachtige hoekjes en percelen uit te voeren.

Royaal gebaar

Toen de baron stierf en de tekeningencollectie in het openbaar geveild werd bleek de belangstelling zo groot, dat het bod van f 300,—, dat de stad Utrecht op voorstel van de archivaris mr. S. Muller Fz. tijdens de verkoping deed, onvoldoende

was. Het vermoeden was dan ook, dat de verzameling voor de stad verloren zou gaan. Gelukkig was de bankier H. F. Kol ook bij de veiling aanwezig. Hij kocht de collectie en deed het royale gebaar de aquarellen alle ten geschenke aan het stadsbestuur aan te bieden.

Archivaris Muller schrijft er in zijn verslag over 1898 het volgende over: „Met bijzondere ingenomenheid vermelden wij dit zeldzame bewijs van belangstelling, dat dus ongevraagd en ongedacht aan de verzamelingen gegeven werd en waardoor de gemeente in het bezit is gekomen van eene serie tekeningen, die de algemeene belangstelling in bijzondere mate gaande maakte. Dat dit het geval was, bleek niet alleen uit den zeer hoogen prijs, die voor de stukken betaald moest worden, maar ook uit het buitengewoon drukke bezoek van de tentoonstelling, die dadelijk nadat de collectie ontvangen en opgeknapt was, daarvan in het Stedelijk Museum gehouden werd”.

Tegenspraak

Dat klinkt allemaal erg enthousiast en lijkt in tegenspraak te zijn met het oordeel, dat Muller over de verzameling gaf, toen zij nog niet in het bezit van de gemeente was en hem gevraagd werd naar de waarde en de betekenis van de collectie. In de brieven, die Muller met het college van burgemeester en wethouders hierover wisselde, (o.a. van 16 april 1898) staat o.m. te lezen, dat de 124 in quarto en 24 in folio vervaardigde tekeningen „niet zeer belangrijk” waren. De aquarellen waren „voldoende”, maar „zonder artistieke waarde”. „De voorstellingen zijn natuurlijk juist, doch zij missen in den regel het lokale karakter en zijn geflatteerd, zodat men dikwijls het voorgestelde gebouw niet dadelijk herkent”. Maar natuurlijk moest er door de gemeente wel een bod worden gedaan. Al met al was het een unieke gelegenheid om tegelijk een zo groot aantal reproducties van oude Utrechtse gebouwen te verkrijgen.

Toen de heer Kol op 27 april daaraan volgend met zijn voortreffelijke voorstel kwam om de verzameling te kopen en als geheel aan de gemeente aan te bieden, was de heer Muller enthousiast. ►

Gezicht op den hoek van de Oudegracht en Vinken-
burgsteeg (noorder hoek).
Utrecht 26 Jan. 1894. Aqua-
rel door Anth. E. Grolman.

„Het spreekt wel vanzelf, dat ik U Ed. Achtb. in overweging geef, den heer Kol te verzekeren van U Ed. Achtb. warme dankbaarheid voor dit grote bewijs zijner belangstelling in de gemeenteverzamelingen”. Muller wijst er echter op, dat de aanvaarding „ter plaatsing in het *gemeentemuseum*” op overwegende bezwaren zal stuiten. „Voor de uitstelling van de c. 150 meerendeels leelijke tekeningen in het museum schijnt mij geene aanleiding te bestaan”, zo meent Muller. Hij vervolgt: „En zelfs al wilde men over dit bezwaar heenstappen, dan zou het gebrek aan ruimte de expositie (zelfs eene zéér beperkte expositie) *bepaald* verbieden” en adviseert dan ook de collectie door Grolman gemaakte aquarellen onder dank te aanvaarden ter plaatsing in de *gemeente-verzamelingen*”.

Alles verliep naar wens. De heer Kol zal zich bij het schenken van de verzameling Taets van Amerongen nauwelijks het verschil tussen „gemeente-museum” en „gemeente-verzamelingen” hebben gerealiseerd. De tekeningen werden snel op wit karton gezet en direct daarna (vanaf 26 mei 1898) gedurende drie weken in het museum op het Hoogland tentoongesteld. Of de belangstelling groot geweest is weet ik niet. Muller maakte zich geen illusies. Op 23 mei schreef hij dit aan het college van burgemeester en wethouders, evenwel met het verzoek, dat „één persoon den conciërge tijdelijk bijstaat in het bewaken der voorwerpen”. Dat was vooral nodig omdat hij zich voorstelde om tegelijk met de aquarellen het even te voren voor de stad aangekochte „panorama”

van Herman Saftleven in een ander vertrek te exposeren.

Betekenis

Veertig aquarellen worden, zoals gezegd, tot en met 23 februari opnieuw getoond. De waarde van de tekeningen staat in geen verhouding tot het bedrag van enige honderden guldens, dat door de heer Kol voor de verzameling werd betaald. Als topografische documenten zijn de aquarellen van zeer grote betekenis. Bovendien kan van de collectie Taets van Amerongen gezegd worden, dat zij de aanleiding werd voor het besluit van het

gemeentebestuur om de collectie op kosten van de gemeente uit te breiden. Dat men daarbij afstapte van de gewoonte om met het „afbeelden“ van een huis te wachten „totdat het dreigde afgebroken te worden“ en dat men tot op heden ook om andere redenen opdrachten tot het maken van topografische tekeningen is gaan geven, doet niet zo heel veel ter zake. De collectie Taets van Amerongen is een sieraad voor de stad, van grote topografische betekenis en als geheel mede de grondslag geweest voor de unieke prentenverzamelingen, die ten archieve thans worden bewaard.

A. Graafhuis

IN MEMORIAM DR. W. van ITERSÓN

Aan dr. Willem van Itersón, geboren te Ouder-Amstel 25 mei 1897 en overleden te Zeist 1 januari 1973, heeft de Nederlandse rechtsgeschiedenis veel te danken. Begunstigd met een aangeboren grote werkkraft, beschikkend over een met de jaren aangroeiend documentatiemateriaal, publiceerde hij een reeks gedenken, dikwijls zeer verhelderende studies, meestal in Tijdschrift voor rechtsgeschiedenis, Verslagen en mededelingen van de Vereniging tot uitgaaf der bronnen van het oud-vaderlandsche recht, Rechtsgeleerd magazijn Themis, Zeitschrift der Savigny-Stiftung e.d.

Een zeer omvangrijk werk (618 blz.) was zijn „Geschiedenis der confiscatie in Nederland“, Utrecht 1957, gebaseerd op noord- en zuid-Nederlandse bronnen. Het boek bevat ook belangrijke gegevens voor de provincie Utrecht. Zowel gedrukte bronnen als archivalia betreffende de rechtspraak der stichtse steden, van het platteland en van de hoge heerlijkheden zijn er in verwerkt.

De provincie Utrecht had Van Itersóns bijzondere voorkeur. Reeds zijn Leidse dissertatie van 1932 bewees het: „De historische ontwikkeling van de rechten op de grond in de provincie Utrecht“. Zijn inaugurale rede als hoogleraar in het oud-vaderlands recht te Leiden (1939) had gedeeltelijk op Utrecht betrekking: „Willig decreet in Holland en Utrecht“.

Maar de voornaamste reden waarom Van Itersón in ons maandblad herdacht wordt, is dat hij met zo veel vruchten van zijn werkzaamheid het Jaarboekje van Oud-Utrecht heeft willen verrijken. In de jaren 1949-1969 verschenen daar 18 uitvoerige, goed gedocumenteerde en van uitermate serieus archiefonderzoek getuigende bijdragen van zijn hand over allerlei op

de provincie Utrecht betrekking hebbende, soms slechts nog in relictten voortlevende rechtsverhoudingen. Laat me enkele studies uit deze reeks in herinnering brengen: Honorifieke rechten in Utrecht (1949), De geschiedenis van het pontveer in Rhenen (1953), Open huizen en ridderhofsteden in het Nedersticht (1954, 1955), De bisschoppelijke tafelgoederen in het Sticht (1966). Deze en de overige niet genoemde publicaties hebben wezenlijk bijgedragen aan de kwaliteit van het Jaarboekje.

Onder de Utrechtse plaatsen heeft Rhenen altijd zijn bijzondere aandacht gehad, waarschijnlijk wel omdat zijn vader daar notaris is geweest en hijzelf er jarenlang gewoond heeft. Behalve enkele artikelen in het Jaarboekje getuigt van die belangstelling het voortreffelijke en rijk geïllustreerde boek „De stad Rhenen. De resultaten van een rechtshistorische studie“, Assen 1960. Het is een exemplaire behandeling van de ontwikkeling van een stedelijke gemeenschap langs rechtshistorische weg, een genre dat in Nederland nog altijd weinig beoefend wordt. Dat schrijver de kunst verstonde een moeilijke materie helder ook voor niet-deskundigen uiteen te zetten, blijkt ook uit deze publicatie overduidelijk, evenals ze de haast scrupuleuze acribie demonstreerde, waarmee Van Itersón gewoon was van zijn bronnen verantwoording af te leggen. De klacht in de wereld der archivarissen, dat historici veel te weinig van de archieven gebruik maken, gold voor deze auteur bepaald niet.

Van Itersóns langdurig en moeilijk ziekbed werd nog verzaard door de hem benauwende gedachte, dat hij niet meer zou kunnen werken, terwijl hij nog zo veel plannen had. Toch moet hij in andere ogenblikken beseft hebben, dat veel van het werk dat hij wél tot stand bracht, van blijvende waarde was.

J. W. C. van Campen